

Niet tevreden.

De Gispens van Baarn is met ons antwoord niet tevreden. Waarschijnlijk is de Diermanse met de korte recensie van zijn jongste geschrift evenmin. En aan het adres van onzen redacteur regent het reeds brieven van vorige voorstanders der geheelonthouding, die steen en been klagen, dat de *Herant* het drankmisbruik in de hand werkt. Ons blad zou zelfs bij voorkeur door jeneverdrinkers als argument worden gebruikt om de drankbestrijders te lijf te gaan.

De *Herant* wordt daardoor in een hoek geplaatst, waarin hij niet staan wil. Al wat wij over de schrikkelijke zonde van drankmisbruik schrijven — De Diermanse achtte ons oordeel zelfs te scherp — wordt vergeten. Het feit, dat wij niet voor de geheelonthouding als algemeen maatregel zijn, is voldoende om ons bij de drankverdedigers te plaatsen. Zoo ziet men, hoe van deze ascetische beweging zich een fanatieke meester maakt, waarop wij van meet af aan een der ernstigste gevaren hebben gewezen. Wij zullen aan de Gispens nog eens het woord geven en sluiten daarmee het debat over deze zaak.

Geachte Redactie!

Niet om een polemiek te hervatten over de geheelonthouding was het mij met mijn vragen over „Kerk en Opium” te doen. Ik had geen conclusie getrokken uit het verbod der Indische kerken. Slechts om licht te ontvangen, stelde ik mijne drie vragen. Met de handeling der Indische kerken strookte m. i. de houding van vele Gereformeerden tegenover de gedistilleerde dranken zeer weinig. Ook het feit, dat er Geref. kerken zijn, waar herbergiers leden zijn met rechten, ja zelfs, naar mij medegedeeld werd, dat op één plaats een herbergier tot één eenigen tijd optienaar was, deed mij met enige bevreemding de mededeeling in de *Huidenbode* lezen. Het kwam mij en anderen met mij voor, alsof zulk een Chineesche broeder eenigszins met recht kon zeggen: „Medicijnmeester genees mijzelf”. Voorzover door u antwoord gegeven werd op mijn vragen dank ik u ten zeerste. Het stelde mij echter teleur, dat de principieele vraag of de kerken formeel het recht tot een besluit hebben als in Indië genomen werd, door u „daargelaten” wordt. Mag ik u vriendelijk opmerken maken dat uw antwoord voortdurend spreekt van alcoholhoudende dranken, terwijl mijn vragen golden de sterke, d. i. gedistilleerde dranken? De vergelijking moet dan ook niet gaan tussen opium en alcohol, maar opium en gedistilleerd, of gelijk het in den volmond heet: opium en jenever. Indien we zoo de vergelijking stellen, kan de Heilige Schrift ons onmogelijk de onschadelijkheid of het geoorloofd van het gebruik van jenever en andere gedistilleerde dranken leeren, om de eenvoudige reden dat Gods Woord geen dranken kent, wier alcohol gehalte vijf, zes of zeventienmaal grooter is dan van natuurlijke geestdranken. Het zal ons lezers misschien verwonderen te vernemen, dat een geheel onthouder als Ds. Diermanse op bl. 100 en vgl. van zijn laatste brochure met niet minder dan zeven argumenten betoogt dat naar de Schrift het matig gebruik van *geestdranken* onschadelijk is. De voorstelling alsof de Geref. Ver. voor Drankbestrijding op dit punt iets zou leeren dat in strijd is met de Heilige Schrift, is dan ook volkomen onjuist.

Ofschoon ik mijnerzijds ook de medische vraag van de al of niet schadelijkheid naar de ervaring in het midden wil laten, gelooft ik toch niet, dat het antwoord op de prijsvraag van de „Société française d'hygiène” geweest is, dat het matig gebruik van het absinth, dat ongeveer 10 pCt. meer alcohol bevat dan de cognac, volkomen onschadelijk en ongevaarlijk is. En juist over deze soort dranken ging mijn vraag. Opium en jenever is toch meer een vergelijking van gelijk met gelijk, dan gelijk u mij ten onrechte toeschrijft de vergelijking opium en alcohol. Op de H. Schrift kan niemand zich beroepen voor het gebruik. Het hooge alcoholgehalte doet de kracht tot vergiftiging, zoals eenigszins minder, dan toch een soortgelijke uitwerking oefenen op het persoonlijk en volksleven. Amfioenit en tapperij komen in aard en karakter elkander zoo nabij, dat terecht in *Ons Program* pag. 309 (4e druk) opgemerkt wordt:

„Op zichzelf, we geven het volkomen toe, is de verkoop van alcohol, zilver of aangeland, „zoo min onzindelijk te keuren, als het iemand in den zin zal komen een apotheek te brandmerken, om den opium die er ingredient is. „Maar evenals een amfioenit wel terdore „aanvoert, wordt om het misbruik, waaraan „de haast bestaan dankt en dat zij bevoordert, zoo „is ook de tapperij ten aanzien zeer stellig „als onzindelijk te brandmerken om de volkszonde „waaraan zij haar oorsprong dankt en het „zedelijk kwaad, waartoe ze de gelegenheid „opent.”

U hebt mij in mijn vragen niet tot mijn recht laten komen door in plaats van te handelen over de gedistilleerde, sterk alcoholische dranken te spreken over de alcoholhoudende dranken, in het algemeen. Evenzover doet u in hetzelfde nummer de Geref. Ver. voor Drankbestrijding onrecht, als u in de recensie van de brochure van Ds. Diermanse het laat voorkomen, of deze vereniging aan ieder Christen den eisch van „geheelonthouding stelt”. Haar standpunt toch is: „dat de tegenwoordige tijdsomstandigheden het gebruik van gedistilleerde en het geregeld gebruik van *geestdranken* als genotmiddel, als een steunen der dronkgezondten veroordeelen.” De titel van de brochure moge deze misvatting bevestigen hebben, op bl. 95 heeft de schrijver zelf op dit onderscheid van standpunt gewezen.

Niet om mijn standpunt tegenover het hedendaagsche alcoholisme, dat door andere motieven bevestigd wordt dan door een attest van een medicus over schadelijkheid of onschadelijkheid voor mijzelf, tegenover uwe bestrijding te verdedigen, vraag ik u nogmaals een kleine plaatsminste. Maar om u vriendelijk te verzoeken mijne vragen tot haar recht te laten komen door de vergelijking met de sterk alcoholische dranken en het opium te stellen.

Met hartelijken dank voor de aan mij verleende plaatsruimte, verblijf ik met de meeste hoogachting

Uw dro. dr. en br.

W. H. GISPEN JR.
Baarn, 21 Febr. 1901.

Ds. Gispens houde ons de opmerking ten goede, dat hij in dit schrijven de zaak niet juist voorstelt.

Het is hem niet te doen om te weten, of wij den voorloopigen maatregel der Indische Kerken tegen de opiumschuivers goed-

keuren, maar om uit de gelijkstelling van opium en alcohol af te leiden, dat ook onze Kerken desgelijks moeten handelen met allen, die sterken drank drinken.

De vraag gaat dus hierover, of beide metredaard gelijk te stellen zijn. Eerst wanneer dit onzerzijds is toegegeven, kan het voor Ds. Gispens van belang zijn, ons oordeel over het besluit der Indische Kerken te leeren kennen.

Ds. Gispens tracht aan de klem van ons betoog, dat opium een bepaald vergif is, en dit van alcohol bevattende dranken niet kan gezegd worden, te ontkomen door de vergelijking nader te beperken tot de zoogenoemde sterke dranken, die een hooger alcoholgehalte bevatten dan natuurlijke geestdranken, als wijn, bier enz.

Ook met die nadere beperking gaat de gelijkstelling nog niet op. Wat in wijn, bier enz. het opwekkende element vormt, is de alcohol. In jenever, brandewijn, cognac en ander gedistilleerd, is dit alcoholgehalte kunstmatig verhoogd, en daardoor is het gevaar, dat in deze dranken schuilt, ongetwijfeld grooter. Maar het verschil tusschen beide soorten alcoholische dranken blijft toch graduëel, en is niet principieel. Noch uit de Schrift noch uit de ervaring, is een bepaalde limiet aan te wijzen, hoeveel procent alcohol geoorloofd is hoeveel procent ongeoorloofd is.

Geheel anders daarentegen staat het met de opium, waarbij van een meer of minder percentage geen sprake is, maar dat als genotmiddel gebruikt, in elke dosis een gif is, dat allerlei verlammingverschijnselen, stomprinnigheid en een geheele verwoesting van het zedelijk leven, ten gevolge heeft. Wie opium schuift, doet dit om in een staat van verdooving te geraken, waarbij het zelfbewustzijn geheel weggaat, en de mensch het dier gelijk wordt. Een matig gebruik van opium, is daarom zelfs niet denkbaar. Waar nog bij komt, dat de amfioenit tusschen de alcoholische dranken doet, en de schaamteloze tooneelen, die hier afgespeeld worden, door een Christen zelfs niet mogen bijgewoond worden.

Ds. Gispens zal ons toestemmen, dat ditzelfde niet van het gebruik van gedistilleerd kan gezegd. Wie een of twee glazen brandewijn, cognac of welken anderen sterken drank ook per week gebruikt, zal daarvan niet bedwelmeld worden, en wanneer zijn gezondheid sterk is, er geen of weinig nadelige gevolgen van ondervinden. Niet het gebruik op zichzelf, maar het misbruik is hier het zedelijk kwaad. Wanneer in *Ons Program* de herberg met de amfioenit vergeleken wordt, dan is dit niet omdat opium en gedistilleerd geheel op één lijn staan, maar omdat de zoogenoemde jeneverkroegen de pestholeen zijn, waar de drankzonde stelselmatig onder ons volk gevoed wordt.

Men onderscheide daarom wel. Dat de Kerk een ernstige roeping heeft om tegen de drankzonde te strijden, stemmen wij Ds. Gispens van harte toe. Met name moet er strenge tucht geëist worden tegen dronkaards, die zich van hun zonde niet bekeeren willen. En evenals bij oordeelen wij, dat houders van drankherbergen, waar de jeneververkoop het eigenlijke doel is, van het Avondmaal behooren geweerd te worden, althans in geen geval als ambtsdragers der gemeente mogen geduld worden.

Maar wij zijn het niet met hem eens, dat de Kerk het lidmaatschap zou kunnen weigeren aan iemand, alleen op grond dat hij soms gedistilleerde dranken als genotmiddel gebruikte. Wilde men dat, dan zouden de Kerk ook moeten opgeven, hoeveel alcohol een drank mocht bevatten; dan zou niet alleen jenever en bitter, maar ook brandewijn, cognac en verschillende likeuren met interdikt moeten worden geslagen, en de vraag of iemand soms een glas cognac dronk, zou dan over zijn Christendom beslissen. De censuur zou daarmee haar etnisch karakter geheel verliezen, in de conscientie der geloovigen geen den minsten steun vinden en ontaarden in een casuïstiek, die bij sommige Roomsche Moralisten, maar niet in de Gereformeerde kerken thuis hoort.

Ds. Gispens, die op een geheel ander standpunt staat, kan ons dit natuurlijk niet toegeven. Voor hem is het gebruik van sterken drank behalve als geneesmiddel altijd zonde, en daarom geheelonthouding plicht. Over en weer is er thans genoeg gezegd, om de meeningen uiteen te zetten. Laat men daarom dit vruchteloos debat staken. Het is veel beter gezamenlijk te strijden tegen het door beiden veroordeelde kwaad der *drankzonde*, dan onderling te twisten over de vraag, of opium en gedistilleerd geheel op één lijn te stellen zijn.

Niet duidelijk?

In de *Maasbode* klaagt de bekende Roomsche polemist, die onder den pseudoniem F. A. Maaijer schuilt, dat ons standpunt in zake de verhouding tusschen Kerk en Wetenschap hem niet duidelijk is.

Aan de eene zijde hadden wij met waardering het feit vermeld, dat de Paus een Commissie had benoemd om te onderzoeken, in hoeverre de resultaten der nieuwere Bijbel-critiek in strijd waren met het dogma der Kerk, dat de Schrift Gods Woord is. Zelfs hadden wij de Protestantische Kerken vermaand zich aan dit voorbeeld te spiegelen. Maar aan de andere zijde was er door ons op gewezen, hoe de nadere uitwerking van dit plan „typisch Roomsche” was, de wetenschap daardoor aan banden werd gelegd en geen man van ernstige studie zich door een uitspraak der Kerk mocht laten binden, om tegen zijn overtuiging in, wit zwart en zwart wit te noemen. Den heer Maaijer is het niet recht duidelijk, hoe deze beide uitspraken met elkaar te rijmen zijn. Volgens hem is geen ander dilemma mogelijk dan dit: of de wetenschap moet volkomen vrij zijn, maar dan mag de

Kerk tegen de resultaten der ongelooftige wetenschap zelfs niet protesteeren. Of de Kerk heeft wel de roeping van God ontvangen om dit te doen, maar dan moet de wetenschap zich ook onvoorwaardelijk aan de uitspraak der Kerk onderwerpen. Een derde is er niet.

Gelijk men ziet, geldt ook hier: tout chemin mène à Rome. De aanval op wat we schreven, heeft geen ander doel dan om het Roomsche dogma van de onfeilbaarheid der Kerk ons aan te pijken. Alleen wie op dat standpunt staat heet consequent, en de Protestant, die tegelijk voor het gezag van Gods Woord ijvert en toch de wetenschap niet aan banden wil leggen, lijdt aan inconsequentie, tweeslachtigheid enz.

Nu kunnen we op deze controversen niet ten principale ingaan. Hoel de verhouding tusschen de Kerk en de Wetenschap zou dan aan de orde moeten komen en dit kan men niet terloops in één artikel afhandelen. Voorts is de strijd over de onfeilbaarheid der Kerk zoo oud als de strijd tusschen de Roomsche Kerk en het Protestantisme en zou een herhaling der argumenten over en weer en overbodig en doelloos zijn. De heer Maaijer, die zich aan het slot van zijn artikel op enkele Schriftplaatsen beroept, weet even goed als wij, dat de uitlegging, door de Roomsche Kerk van deze teksten gegeven, door de Protestanten als onjuist verworpen wordt. Wat zou het echter baten, over de juiste uitlegging der teksten te gaan polemiseren, waar de Roomsche Kerk zich zelf alleen het recht toekent de Schrift uit te leggen, en de heer Maaijer als goed Roomsche dus nooit zou kunnen toegeven, dat die uitlegging niet juist was? Voor den heer Maaijer beslist het Roma locuta, voor ons niet. Daarin ligt de moeilijkheid, die een vruchtbare discussie over de uitlegging der Schrift tusschen een Roomsche en een Protestant schier onmogelijk maakt.

Toch willen wij gaarne den heer Maaijer ter wille zijn door nog nader te precisieren wat wij, en wij niet alleen, in het plan van den Paus als eigenaardig Roomsche kenmerken en afkeuren.

Met den heer Maaijer zijn wij het van harte eens, dat de Kerk „als pilaar en vastigheid der waarheid Gods” getuigenis heeft af te leggen tegen de nieuwere Bijbel-critiek. Het Woord Gods is aan de Kerk betrouwd en de Kerk moet daarom dat Woord verdedigen. Zoolang de critiek alleen liep over de juiste lezing van een bepaalden tekst, over de vraag of een bijbelboek aan dezen of genen schrijver moest worden toegeschreven, kon de Kerk deze wetenschappelijke critiek haar gang laten gaan. Maar nu deze nieuwere critiek rechtstreeks het Goddelijk karakter der Schrift aanrandt, heel Israël's geschiedenis onderstreeft, de wet en de profetie tot een pia fraus verlaagt, de Evangelien tot sagen en legenden stempelt en de meeste brieven der Apostelen voor onecht verklaart, verzaakt de Kerk haar heilige roeping, als zij niet beslist en openlijk tegen deze critiek partij kiest, haar veroordeelt als opgekomen uit het beginsel van het ongeloof, en tegenover haar het Goddelijk gezag der Schrift handhaaft. Dat de Protestantische Kerken, in wier midden deze critiek voornamelijk opkwam, dit niet reeds lang gedaan hebben, strekt haar tot schande, en niet genoeg kan in den Paus geprezen, dat hij het initiatief nam om na degelijk en ernstig onderzoek aan deze de Schrift vernietigende critiek paal en perk te stellen.

En evenmin bestaat er tusschen ons geschil over, dat de Kerk niet alleen in het afgetrokken deze nieuwere Bijbelcritiek heeft te veroordeelen door haar ongeloofvorig beginsel aan te toonen, maar dat zij ook de personen, die met deze nieuwere critiek medegaan, onverschillig of zij leeken, ambtsdragers of hooggeleerden zijn, als leden der Kerk onder de tucht heeft te stellen, en wanneer zij naar de vermaning der Kerk niet luisteren, als „heldenen en tollenaars” buiten de gemeenschap der Kerk heeft te sluiten. De sleutelen des hemels zijn daartoe aan de Kerk gegeven. Zij heeft niet alleen op het leven, maar ook op de leer toe te zien. Leervrijheid in de Kerk is door de Gereformeerde nooit gewild.

Op deze beide punten bestaat er tusschen den heer Maaijer en ons geen geschil. Maar wat wij hem niet kunnen toegeven is, dat de man van wetenschap, ook al meende hij dat de Kerk in haar uitspraak zich vergist had, zich aan die uitspraak zou te onderwerpen hebben en tegen zijn overtuiging in zou moeten leeren, wat hij op grond van zijn wetenschappelijk onderzoek voor onwaar hield. Dit geldt niet alleen voor den ongeloovigen geleerde, die vanzelf noch met de Schrift noch met de Kerk rekening houdt, maar evenzoo voor den geloovigen geleerde. Want wel is het volkomen waar wat de heer Maaijer opmerkt, dat de natuurlijke en de bovennatuurlijke Openbaring Gods niet met elkander in strijd kunnen zijn, en daarom de geloovige, die door zijn wetenschap tot resultaten komt, welke in strijd zijn met de Schrift, zal moeten erkennen, dat hij in zijn methode van onderzoek, verzameling der feiten of logische deductie gedwaald heeft; maar ten opzichte van de uitspraak der Kerk zou dit alleen dan opgaan, wanneer de Kerk evenals de Schrift een onfeilbaar openbaringsorgaan van God was, en het gezag der Kerk daarom evenzeer de conscientie bond, als het gezag der Schrift dit doet.

Gold het hier nu alleen de vraag, of de Schrift het Woord Gods is of niet, dan zouden wij, zij het dan ook op andere gronden dan de heer Maaijer, met hem tot dezelfde conclusie komen, dat de „vrijheid der wetenschap” voor den geloovigen geen dekmantel mag wezen om deze belijdenis van de Kerk aller eeuwen aan te vallen. Maar wanneer de Paus precies zal gaan voorschrijven, wat in de nieuwere critiek als goed moet worden erkend, wat in haar

moet worden afgekeurd en welke punten als disputabel moeten worden vrijgelaten, dan vreezen wij in verband met de Roomsche leer van de onfeilbaarheid der Kerk, dat de wetenschap daardoor aan banden zal worden gelegd, die haar vrijheid zullen belemmeren en haar verhinderen om haar critische taak ook tegenover de uitspraken der Kerk te vervullen.

Op dit punt scheidt ons, de heer Maaijer heeft dit volkomen juist gevoeld, bij alle waardeering voor den arbeid des Pausen, een principieele kloof. Dat hij op zijn standpunt van oordeel is, dat het gevaar der nieuwere critiek alleen te bezweren is door dat de Paus aan de Roomsche geleerden met bindend gezag voorschrijft, hoe zij over deze quaesties te leeren hebben, is zijn goed recht. Maar hij mag ons niet beschuldigen, dat wij onduidelijk of inconsequent zijn, omdat wij aan de Kerk wel het recht en den plicht toekennen om te protesteeren tegen een critiek, die het Goddelijk gezag der Schrift aanrandt, maar daarom nog niet aan elke uitspraak der Kerk een onfeilbaar gezag toekennen.

Trouwens, de heer Maaijer weet ook wel, dat de wetenschap zich niet aan banden leggen laat. Niet alleen in Protestantische, maar eveneens in de Roomsche landen — men denke aan Italië en Frankrijk — gaat de ongeloovige wetenschap trots alle uitspraken der Kerk rustig haar gang. Met een kerkelijk verbod alleen bezweert men het ongeloof niet. Dan dient bij het woord de daad te komen, bij het anathema der Kerk de pijnbank, de foltering en ten slotte de brandstapel. Dat alleen is consequent.

Of de heer Maaijer zoo consequent zou willen zijn? Wij betwijfelen het. Evenmin als de zonen van Calvin Servet's brandstapel, zal hij de folterkamers der Inquisitie terug wenschen.

Maar hoe zal hij dan ooit beletten kunnen, dat de ongeloovige wetenschap haar overtuiging uitsprekt?

Alleen de dooden spreken niet.

Uit de Pers.

Hoe warme waardeering het Petronella-hospitaal nog steeds in Indië vindt, blijkt uit het volgende verslag, dat de redacteur van het *Batav. Nieuwsblad* van zijn bezoek aan Djocja gaf:

Het Petronella-hospitaal dat den aangenaamsten indruk maakt, zoals wij het mochten zien, rondgeleid en ingelicht door mejuffrouw Kuiper, is een huis van goede gaven, waar veel leed wordt verzacht en de beste gaaf, de gezondheid, naar kracht en vermogen van geneesheer en verpleegsters, wordt teruggeschonken. Met hoeveel toewijding, bevreesd zeker slechts weinigen van de vielen die de buurt, Toege, ver voorbij den witten paal, alleen kennen van hun jaarlijksch bezoek aan de renbaan, een vruchtelijke troep, zwierend langs het Petronella-hospitaal naar en van de wedrennen. Daarbinnen alles gewijd aan den zieken inlander, naar, aan de verspreiding van het woord Gods naar de opvatting der christelijk gereformeerde kerk, want, noemen wij zooveel gezondheid de grootste gaaf, in de oogen dergenen wier arbeid het Petronella-hospitaal tot een zegen maakt, is zij slechts een bijkomend iets en de opening der harten voor de blijde boodschap des nieuwen verbonds het hoogste.

Begonnen wij er ook hier reeds aan gewend te raken dat meisjes van goeden en hoogen huize zieken verplegen, de geringste zieken niet uitgeleiden, toch is het geen alledaagsch schouwspel de dochter van een eersten minister kranke inlanders te zien bijstaan, de allerminsten in den lande, om der wille van het geloof, in de hoop, door het lichaam te genezen, de ziel te winnen. Onze lezers weten hoe naar mejuffrouw Kuiper daaraan haar beste krachten wijdt mejuffrouw Rutgers, dochter van den Amsterdamschen hoogleeraar. In Nederland hadden zij beiden reeds het Scheurerfonds gesticht en toen kwam de roeping om, den wensch van Dr. Scheurer volgend, zelf de hand aan het werk der zending, der medische zending te slaan. In het laatste van November 1900 aangekomen, is de ijver voor de taak welke zij zich hebben opgelegd, nog toegenomen. Haar arbeid is nu zoo geregeld, dat zij beurt om beurt de helft van den voor haar rekening komenden arbeid verrichten; alle drie maanden ruilen zij van bezigheden, welke bestaan in het toezicht op de werkzaamheden in het hospitaal, hulp bij operatie's en kliniek, de zorg voor provisiekamer en linienkast, het beheer der gelden voor het hospitaal noodig en hulp bij de buitenpraktijk van den geneesheer (vijfde-jaar verslag). Bij dit alles hebben de beide dames zich niet het beste gevolg op de studie van het Javaansch toegelegd, een studie reeds in Nederland aangevangen; hoevel sommige der inlandsche hel pers Hollandsch verstaan, wordt alles met hen in het Javaansch behandeld; de onderwijzer in het Javaansch van de leweschool, die haar les geeft, noemt haar vorderingen zeer; het is wel het geloof dat bergen verzet en licht maakt een taak, welke anderen te zwaar zou zijn.

De zusters Rutgers en Kuiper waren opgeruimd en vonden het goed in Indië en roemden om strijd de inlanders, gezelliger en dankbaarder dan de verpleegden in Hollandsche ziekenhuizen, die meenen dat hun slechts geschiedt dat waarop zij recht hebben, want er wordt voor betaald — al betalen zij het dan ook niet zelf. Maar de inlander is redelijk en weet het te erkennen wanneer het goede tot hem komt op een oogenblik, waarin hij dat goede misshien het minst verwachtte en waarin het meest nut sticht. Het wordt hem zoo aangenaam en geestig mogelijk gemaakt, al bestaat scheiding, want de lijdens aan vrees beelden, en zulke zieken levert Djocja in menigte op, moeten naar het oude leprozenhuis, thans daartoe ingericht.

Overal echter treedt het denkbeld der zending op den voorgrond. Geneeskundige hulp wordt verstrekt, maar onder zekere conditie. Niemand gaat heen zonder iets van het evangelie te hooren, en bij hen die langer in het Petronella-hospitaal vertoeven, laat men de gelegenheid niet ongebruikt om de zaak nog wat verder te drijven. Het Petronella-hospitaal gedijde, omdat God het zoo wilde. Hij heeft, zoo lezen wij in het vijfde-jaarverslag, niet om Dr. Scheurer en niet om ons maar omdat Hij op Midden-Java Zijn Koninkrijk wilde uitbreiden, dat schoone hospitaal gebouwd en de Zwaan en de beide hoofdverpleegsters derwaarts heengezonden, opdat allen aan zonden werken om den akker te wieden en te bejopen en te bezaaien — en reeds schenkt Hij rijken wasdom.

Het laatste vindt natuurlijk in de oogen van de redactie geen genade.

De arbeid der toewijding, hier verricht, zou veel hooger staan in de schatting der wereld, wanneer men bij de zieken maar geheel zweeg van het Evangelie der genade Gods.

Barmhartigheid voor het lijdzaam is te prijzen, maar barmhartigheid voor de ziel is in Indië contrabande!

Officiële Berichten.

Provinciale Synode van Noord-Brabant en Limburg.

De Provinciale Synode der Geref. kerken van N.-Brabant en Limburg zal D. V. dit jaar gehouden worden te Breda, den 11den en 200 nooddig den 13den Juni.

Stukken voor het Agendum, opgave van uit te brengen rapporten en namen der afgevaardigden, met bijvoeging hunner woonplaats, worden bij den eerstondergeteekende ingewacht.

Namens den Kerkeraad der roepende kerk van Klundert,

J. D. V. D. VELDEN, *Protest.*
A. C. V. DRIMMELER, *Scriba.*

Klundert, 4 Maart 1902.

Provinciale Synode van Zuid-Holland.

De Prov. Synode der Geref. Kerken in Zuid-Holland zal dit jaar D. V. gehouden worden op 3 en 200 nooddig 4 Juni a. s. in de Noordkerk te Gouda.

Stukken van het agendum, benevens opgave van namen der afgevaardigden, worden ingewacht van 15 April e.k., aan het adres van Ds. T. Sap.

Namens den Kerkeraad der roepende kerk van Gouda (A en B),

DR. JOH. S. LANGEN,
P. DE VROEDT,
DR. T. SAP,
J. VAN OEL.

Gouda, 5 Maart 1902.

Classis Rotterdam.

De Raad der roepende Kerk Maassluis A. brengt ter kennis van de kerken in de classis Rotterdam, dat de vergadering der classis, D. V., zal gehouden worden op Dinsdag 15 April e.k., des voormiddags te 10 uur, in het Kerkeraadsgebouw Ammanstraat 25, te Rotterdam.

Stukken en punten voor het agendum, onder welke ook te verstaan zijn conclusies van uit te brengen rapporten, worden voor of op 25 Maart a.s. bij den eersten ondergeteekende ingewacht.

Rapporteurs gelieven hunne rapporten, opdat van den inhoud derzelfde naar behooren kennis kan genomen worden, minstens acht dagen voor den datum der classische vergadering den Kerkeraad toe te zenden.

De Kerkeraad voornoemd,

J. VOSK, *Protest.*
H. DE HAAS, *Scriba.*

Maassluis, 4 Maart 1902.

Buitenland.

Duitsland. Christus en Socrates.

Voor een veertig jaar verscheen er in de *Dageraad*, het orgaan der vrijdenkers in Nederland, een artikel getiteld *Socrates en Christus*, om te betoogen dat deze beiden op één lijn te plaatsen zijn.

Verleden jaar hield de Berlijnsche hoogleeraar Harnack een rectorale oratie, die eerst in de *Christliche Welt* werd afgedrukt, om daarna als een afzonderlijke brochure te verschijnen, waarin hetzelfde onderwerp behandeld wordt. Nadat Harnack zijn *Wesen des Christentums* in de wereld zond, is in het Christelijk Duitschland groote ontroering ontstaan; niet minder opzien baart in Christelijke kringen zijn rede over „Socrates en Christus”. Immers de Berlijnsche hoogleeraar, die naar wij meenen nog steeds in het bestuur van een orthodoxe zendingenvereniging zitting heeft, sprak daarin uit: Socrates en Christus, deze beide mannen geven de hoogste herinneringen te kennen, welke de menscheid bezit”. Men ziet hieruit dat Harnack den heidenschen wijsgeer Socrates zonder blikken of blozen op één lijn stelt met den Middelaar Gods en der menschen.

En toch gold Harnack tot voor weinige jaren bij allen voor een gematigd orthodox man!

Zwitserland. Toestand der Protestantische kerken.

Tot onze blijdschap vernamen wij, dat in Genève het optreden van den heer F. Brunetière met zijn conferentie over Calvin althans dit had uitgewerkt, dat er eenige belangstelling in den persoon van den grooten hervormer gewekt is. Het is opmerkelijk, dat hetgeen het uitnemendste werk van den Protestantischen hoogleeraar Doumergue niet heeft kunnen te weeg brengen, gewerkt is door een voordracht van den Roomschen hoofdredacteur van de *Revue des deux Mondes*.

Het geeft veel te denken, dat juist in het land en op de plaats waar het licht van Gods Woord door Calvin's arbeid het meest heeft geschinen, dat aldaar het werk van den reformator het meest vergeten is. Van uit Genève ging de kracht uit, waardoor in de 16e eeuw Engeland, Schotland, Frankrijk, Nederland en ten dele ook Duitschland beziel werd. Na Calvin's dood werd zijn arbeid door Beza en andere uitnemende mannen voortgezet. Genève was het toevluchtsoord voor de vervolgde Gereformeerden, en tevens de kweekplaats van vele voortreffelijke voorgangers.

Doch het is Genève bijgegaan als de kerken in Klein-Azië, die eerst hebben gebloeid en daarna tot versterving kwamen. Wanneer men tegenwoordig in Genève komt en men zoekt naar vruchten van Calvin's arbeid, dan zijn die er niet vele aan te wijzen. Het is waar, uitwendige ingetogenheid van leven vindt men er nog bij de hoogere standen in eere, maar op kerkelijk gebied heerscht het ongeloof, terwijl de kerk een volkskerk geworden is. Wel zijn er naast de zoogenoemde nationale kerken in Zwitserland vijf kerken ontstaan, doch niet één van deze leeft uit de beginselen die door Calvin zijn voorgestaan; maar zij hebben Alexandre Vinet tot hun geestelijken vader. Het denkbeld van de Vrije Kerk, namelijk dat de kerk onafhankelijk behoort te zijn van de Staatmacht, kwam wel bij haar tot ontwikkeling, maar het groote denkbeld van Calvin: de erkenning van de Souvereiniteit Gods in de zaliging van den zondaar en bij de regering der kerk en op elk terrein van het leven, is helaas niet bezielend element geworden van de Zwitsersche Vrije Kerken.

In het laatste nummer van *The Quarterly Register* lezen wij, dat de Raad te Bern, gelukkig tegen den wil van den kerkeraad aldaar, aan een professor der stad een der kerken afstond, om daar een Brahmanischen dienst te houden en tevens om de schilderwerken van den meester Boeklin daarin ten toon te stellen. De raad der stad motiveerde zijn afstaan der kerk voor genoomd deolende